

www.dereta.rs

Biblioteka

IN

Urednik izdanja

Aleksandar Šurbatović

Naslov originala

Ahmet Ümit

SULTANI ÖLDÜRMEK

Copyright © Ahmet Ümit
Copyright © Kalem Literary Agency
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

AHMET UMIT

Ubistvo sultana

Prevod sa turskog
Vesna Gazdić

Beograd
2018.
DERETA

„Svemu dođe kraj, Vaše visočanstvo!”

U znak sećanja na mog profesora književnosti
Mehmeta Savaša Islama, koga su sile mraka
ubile u Gazijantepu 1978.

„Savršena ljubav često znači potrošen život.“

Žena koja me je ostavila pre dvadeset jednu godinu

Kada vas neko okrivi da ste počinili zločin, vi pronađete dokaze, dovedete svedoke, trudite se da dokažete da je posredi kleveta, ali šta radite kada vi sami sebe optužite?

Ova čudesna pustolovina počela je nervoznom zvonjavom telefona tog snežnog popodneva u mojoj kući na Bahariju. „Zdravo, Muštak”, čuo se glas, a ja sam ga već kod prvog sloga prepoznao: bila je to Nuzhet. Žena koja me je pre dvadeset jednu godinu ostavila. Moja velika ljubav, sultan mog života i duše - žena koja mi, izuzev oproštajnog pisma koje je ostavila napuštajući me, godinama nijedan red nije napisala, nijednom nije okrenula moj broj, niti pokucala na moja vrata, kojoj se čak i suvoparni pozdrav činio previše... Sada je, kao da se sve ovo nikada nije dogodilo, s one strane slušalice govorila „zdravo, Muštak”... I to oduševljenim glasom; bez stida, bez neprijatnosti, bez kajanja...

Ipak, moram priznati da sam se više čudio sebi nego njenoj drskosti. Ne zato što sam joj posle toliko vremena

odmah prepoznao glas, to je bilo krajnje normalno, već zato što njen uvek dominantan, blago promukao glas, otkad smo se rastali, nikada nije iščilio iz mog sećanja, baš kao ni njeno nežno, izduženo lice, krupne plave oči i ironično izvijene usne. Čudno je bilo to što se nimalo nisam uznemirio kada me je sasvim neočekivano pozvala žena na koju ne samo da sam mislio svakog dana svih ovih godina nego sam njeno postojanje, negde daleko, preinačio u smisao života, ideal od kog se ne odustaje, u sliku savršene boginje; koju sam stalno oživljavao svakodnevno vršeci sveti obred sećanja na zajedničke uspomene. Pa opet, većinu tih, za mene beskraino dugih dana u poslednjih dvadeset i jednu godinu proveo sam maštajući o tom trenutku. Srušio bih se na fotelju boje cimeta ispod Sinanovog portreta sultana Mehmeda Osvajača sa ružom – koji stoji na zidu otkako mi ga je poklonila za trideset peti rođendan – i, zureći u telefon, čekao njen poziv iz Čikaga. Štaviše, bilo je dana kada mi se uz malu pomoć, što pića, što neispavanosti, činilo da telefon zvoni kao da donosi lepu vest, pa bih podigao slušalicu i čuo njen tugom prigušeni glas, koji kaže: „Muštak, pogrešila sam, ni ovde nisam našla ono što tražim. Dođi i odvedi me...” Ali, začudo, ostvarenje tog toliko snevanog sna u meni nije probudilo ni uzbuđenje, ni radost, ni sreću. Činilo mi se da razgovaram sa nekim prijateljem koga sam još juče video.

„Zdravo, Nuzhet.”

Za razliku od mog beživotnog i ravnog glasa, Nuzhet je usplahireno pgovorila.

„Ma je li moguće?! Kako si mi prepoznao glas posle toliko godina?”

Prošlo mi je kroz glavu da joj kažem da se neke stvari nikada ne zaboravljaju, ali ne, ne treba da zna koliko mi

znači. „Zato što ti se glas nimalo nije promenio”, rekoah izveštačeno. „I dalje zvučiš kao devojka.”

Uverena da sam joj još uvek naklonjen, zanemarila je izveštačenost mojih reči.

„Devojka? Pobogu, Muštak, gazim šezdesetu. Zar je ostalo mladosti?” Sa američkim akcentom njen turski imao je metalni prizvuk, ali počeo je da koketira čim se zapitala dal’ joj je ostalo mladosti.

„U pravu si, ostarili smo, ali kažu da glas propada sporije od tela. Čak i onima kojima se telo sasvim smežuralo...”

Strela koju sam odapeo pogodila je metu, njena radost se u trenu raspršila.

„Kako god, nema veze... Nego, kako si ti? Čitala sam o tvojim uspesima.”

Jel’ se to ova žena šalila sa mnom? Moji uspesi! Pa ja ih nisam imao. Ona je bila ta koja je uspešna. Njeno ime je ne samo u Turskoj nego u celom svetu izbijalo u prvi plan kada se spomene klasični osmanski period. Svi značajni univerziteti od Amerike do Kine utrkiivali su se da je pozovu. Čitao sam njena izlaganja i teze koje je zastupala, zaista je bilo zanimljivo. Pokušavala je da tumači osmansku istoriju na potpuno drugačiji način...

„Njena tumačenja ne odgovaraju istini”, protivio se Tahir Haki Bentli, naš profesor koga smo oboje voleli, „gleda događaje kroz zapadnjačke naočare. Šta se desilo s tom devojkom, jel’ postala orijentalista nakon što je otišla u Čikago?”

Jeste da sam likovao što Tahir Haki kritikuje Nuzhet, ali se nisam slagao s njegovim mišljenjem. Svaki istoričar ima svoje gledište. Dok su neki od nas kroz zapadnjačke naočare posmatrali događaje, drugi su to mogli činiti kroz istočnjačke. Objektivan pogled, očišćen od svega, možda je bio moguć,

ali sasvim se otrgnuti uticaja različitih disciplina ipak je bilo nemoguće. Istorija se s vremenom pokvarila, otupela joj je oštrica, vrlo često nije bila ništa sem naših tumačenja i diskusija o važnim ličnostima i događajima o kojima nisu postojala nikakva svedočanstva. Ne slažem se sasvim s mišljenjem da istoričari pišu istoriju, ali zar ovu nauku nisu pisali ljudi različitih gledišta, koji su iznosili sasvim suprotna mišljenja i, štaviše, nisu prezali da se povremeno međusobno optužuju za neznanje, ograničenost i šovinizam? Ne, nisam se zbog toga ljutio na Nuzhet – diskutabilno je da li je orijentalista. U stvari, ako je na nekoga trebalo da se naljutim, onda je to bio Tahir Haki. Jer on je mojoj devojci obezbedio stipendiju na Univerzitetu u Čikagu. Dobro, nije namerno, već uz njena nezajažljiva navaljivanja. Tahir Haki će mi, naravno, mnogo kasnije to priznati... Toliko puta je, krijući od mene, preklinjala profesora. Bilo kako bilo, njen trud je urodio plodom. Nuzhet je naposletku bila najuspešnija naučnica među nama iako ju je naš cenjeni profesor sada optuživao da je postala orijentalista. Ne, neću da krijem, uspela je zahvaljujući novom putu koji je izabrala nakon što me je ostavila.

Što se tiče moje malenkosti, ostao sam na istom mestu, kao stari sat koji je vlasnik zaboravio da navije. Da, nastavio sam akademsku karijeru; spremao sam teze, objavljivao članke, pisao knjige. Da, i mene su zvali sa nekoliko stranih univerziteta, mada ne i značajnih, moja karijera je napredovala, na kraju sam dobio zvanje profesora. Da, život se nastavio, imao sam ljubavnice, jednom se umalo nisam oženio, ali sve je to bio samo privid. U stvari, ostao sam zaglavljen u danu kada me je Nuzhet napustila – na istom mestu i u istom trenutku kada je otišla. Nesrećan, očajan, pun gneva...

Da, pun gneva; neću da krijem, dvadeset i jednu godinu moja strast prema njoj hranila se više gnušanjem nego ljubavlju. Jesam li rekao dvadeset jednu godinu, ne, dvadeset jednu godinu, osam meseci, tri dana... Godine su prošle u razmišljanju o njoj. Ne samo o lepim trenucima nego i o nepravdama, neverstvima, poniženjima... Uspomenama ispunjenim uglavnom patnjom i tugom... Događalo se da me parališu mržnja, bes i ljutnja dok razmišljam o njoj. I tada bih u njeno tanano telo više puta zario srebrni nož za pisma sa tugrom¹ sultana Mehmeda Osvajača na dršci, koji inače stoji na mom stolu... Onda bih se postideo tog neobuzdanog besa i istog trena bih odagnao te misli iz glave. Tačnije, pokušavao da ih odagnam. Želeći da iz sećanja izbrišem sve slike, glasove, mirise i tragove svoje beskrajne ljubavi, proklinjao bih dan kad sam je upoznao, to predavanje na fakultetu na kojem smo se prvi put sreli, mog profesora iz gimnazije koji me je usmerio da studiram istoriju. Onda bih se smirio uvidevši da sam nepravedan i prema profesoru i prema sebi i prema fakultetu; shvatio bih da nema potrebe da se ljutim, već da samo izbacim Nuzhetin duh iz svog života. I to ne na silu. Ali se svaki uloženi trud završavao razočaranjem, uspomene za koje sam mislio da su zaboravljene budile su se još snažnije nego ranije, osećanja za koja sam mislio da su potisnuta razbuktala bi se u mom srcu nezamislivim plamenom. Nažalost, nikako nisam mogao da iščupam njeno biće koje je bilo tako duboko utisnuto u mene.

Zbog toga sam, eto, ostao nekako čudno pribran kada sam preko telefona čuo njen glas. A možda sam je nesvesno

---

¹ *Tuğra* (tur.) – kaligrafski monogram sultana koji se nalazio na svim zvaničnim dokumentima. (Sve napomene u tekstu su prevodiočeve.)

zaboravio, možda je ta opijenost, koju sam godinama nosio u sebi misleći da je ljubav, bila jedna iluzija, možda ta ludačka strast nije bila ništa drugo do profesionalna zavist. Osećao sam ogroman bes zato što je taj logičan poduhvat moje devojke, koja je, ne mareći za mene, izabrala da ode u inostranstvo čim joj se ukazala prilika, dostigao uspeh... Dok je Nuzhet čekala s one strane, a meni sve ovo promicalo kroz glavu, odjednom me je uhvatila panika. Nisam želeo da žena koja me je ostavila nasluti ono što sam se i sam mučio da rastumačim. Potisnuo sam neshvatljiva osećanja i nedozrele misli i, birajući ulogu starog prijatelja bezgraničnog srca, rekao: „Ne, Nuzhet, ti si ta koja je uspešna. Ti si naučnica kojoj aplaudira ceo svet.” Jeste da sam malo preterao sa ovim aplaudiranjem celog sveta, ali glas mi je zvučao ubedljivo. „Ja sam samo pokušavao da nastavim akademsku karijeru...”

„Nimalo se nisi promenio”, rekla je ozbiljnim tonom. „Još uvek si, izgleda, prilično nepravedan prema sebi. Pročitala sam tvoju tezu 'Ukaz o bratoubistvu'. Mislim da je rad izuzetan...”

Zašto da lažem, svidеле su mi se ove reči, ali bio sam skroman zato što nisam znao kuda vodi ovo naklapanje.

„Ne mislim da je toliko značajna. Trebalo je da napišem tezu i to sam, eto, i uradio.” Želeo sam da promenim temu. „Odakle se javljaš? Iz Čikaga?”

„Kakvog bre Čikaga, na Šišliju sam!”

E, sada sam se prenerazio.

„Došli ste u Istanbul? Kada?”

„Da te ispravim, šećeru, nismo došli – došla sam. Sama...”

„A tvoj muž?”

Čim sam je to pitao, shvatih da sam pogrešio, otkud znam da se udala? Eto, pokazao sam da se raspitujem o njoj iako

je daleko. Ali nije se obazirala, bilo joj je normalno da me zanima njen život.

„Džeri? O, pa to je završeno... Razišli smo se...” Bez imalo nežnosti u glasu. „Nije išlo. Nije nam išlo...”

Ne znam zašto, ali osetih bliskost sa Džerijem, koga nikad nisam video; tužno saosećanje koje ostavljeni gaje jedni prema drugima.

„Žao mi je.”

Odgovorila je iskreno kao i uvek.

„Dušo, nemoj žaliti. Taj brak je ionako bio greška. Presudila je, izgleda, ta kulturološka razlika... Toliko godina smo živeli zajedno, a on, jadničak, nije mogao da nauči da pije rakiju. Kako god... A ti? Zar se nisi oženio?”

Prvi put otkako sam se javio na telefon nešto u meni se pokrenulo; talas u mrtvom moru za koji se ne zna kako je nastao... Ali nisam smeo da dozvolim da me ove zlokobne promene pokore.

„Nisam se oženio”, rekoh bez mnogo razmišljanja. „Nije mi to bilo od presudnog značaja...”

Ni ona nije bila opširna.

„Možda si uradio pravu stvar... Brak nije za ljude poput nas...” Ne znam da li joj je glas zadrhtao ili mi se učinilo. „Kako god... Šta radiš večeras?”

Opa, otkud sad to? Ona to mene poziva da se odmah večeras vidimo? U meni se pokrenuo talas veći od onog maločas... Blago probadanje negde duboko... Ali nisam imao nameru da se predam.

„Što pitaš?”, oklevao sam.

Odmah se odala.

„Dođi kod mene... Hoću da razgovaram s tobom. Veoma je važno...”

Eto, to je bila Nuzhet. Bitno je bilo samo ono što ona želi i oseća... Godinama ne zoveš, ne raspituješ se, a onda ti jednog dana dune, okreneš broj i kažeš „dođi večeras kod mene”. To je zaista i više nego drsko! Trebalo je odmah da je odbijem. Morala je konačno da shvati da nisam pas dresiran da trči za njom kad god ga zovne. I ja sam imao ponos, dostojanstvo, ličnost. Najzad je došlo vreme da joj se pokaže da više ne može da se ponaša kako hoće... Ne da je došlo, nego je odavno prošlo. Prošlo, ali ja nikako da joj odgovorim kako treba. Taj moj tromi i ne baš produktivni jezik sasvim bi zatajio kada je Nuzhet u pitanju. Samo jezik? A siroti um? Nakon što je iz ovog neočekivanog poziva izveo nemoguća značenja, počeo je da niže čak i lažne nade.

Šta je sada značilo to što me je zvala kod sebe usred priče o braku? Šta je ova žena htela da kaže? Je li nagoveštavala da ćemo moći iznova da počnemo? Možda je htela da mi se izvini zbog svega što mi je učinila. Da mi kaže kako je prava ljubav postojala između nas, da me preklinje da joj pružim još jednu šansu... Da li je to bilo posredi?

Zapravo, nikako nije trebalo da poverujem u ove naivne misli. Uprkos mom iz trena u tren sve većem uzbuđenju... „Gluposti, zar te ova žena nije pre mnogo godina ostavila? Kako možeš da joj veruješ? Može ona da priča šta hoće, ali ti je moraš odmah otkaćiti”, govorio je zdrav razum stvarajući barijeru koja se i dalje čvrsto opirala. Ali iako je samo jedno „ne” bilo dovoljno, baš ta reč mi nikako nije izlazila iz usta.

„Napraviću i tvoje omiljene lazanje.” Moja neodlučnost je podsticala njenu upornost. „Otvorićemo i neko dobro vino, kao nekad...”

Kao nekad... Zadrhtah setivši se popodneva u Ševki-pašinom konaku kada smo vodili ljubav u mojoj suncem

okupanoj sobi. Usta mi ispuni ukus nane na njenim usnama, topli dah, meka šaputanja... U njenom glasu sad više nije bilo onog metalnog prizvuka, ušecerio se i pretvorio u bezmalo prijatno šaputanje. Ne, više se nije imalo šta sakriti, započela je otvoren flert sa mnom. Njeno ponašanje, uprkos pobuni razuma, nije ostalo bez odgovora. Iako je razum nastavio da se opire, talasi su uveliko, nadolazeći jedan za drugim u mojoj duši, nosili ka njoj ono što mi je na srcu. Eh, treba li sumnjati da će rob otkazati poslušnost kad sultan naredi?

„Jesi li na istoj adresi?“, upitah da ne bih odmah rekao u redu, dolazim. Kao da će moje naizgled nećkanje promeniti činjenicu da trčim čim zapucketa prstima. Ne, ovo pitanje ponosa sam morao da ostavim po strani. Čovek ne može da pobegne od sebe. Šta ću, takav sam. To što se nisam uzbudio kad sam je prvi put čuo bio je, po svoj prilici, drugačiji simptom šoka koji sam doživio. Istina je izašla na videlo; kada je u pitanju Nuzhet, neizbežno sam se pretvarao u neodlučno, bezvoljno, nezaštićeno, jadno biće. Šta mi je onda trebalo da se i dalje opirem? Začudo, bilo mi je malo lakše od ovog razmišljanja. Razume se, to sam bio ja. Morao sam sebi da oprostim, sebe da razumem i pomirim se sa sobom. Ponovio sam pitanje bez imalo izveštačenosti. „Zgrada u ulici Hanimefendi, jelda?“

„Da, zgrada Sahtijan... U stvari, ovde je malo napeto... Sezgin hoće da proda zgradu.“

Ljupko lice dečaka kovrdžave kose naziralo se kroz maglu.

„Je li to ono plavooko dete?“

„Da, ali više nije onako sladak... Sezgin je izrastao u pravog srebroljupca...“ Govorila je to nevoljno i letargično. „Svaki dan se raspravljamo... Stanje je loše, jasno ti je. Kako god,

prićaćemo kad dođeš... Ali nemoj da kasniš... Imam iznenađenje za tebe.”

„U redu, neću kasniti...” Jesam li izgovorio ovu poslednju rečenicu? Ne znam, samo se sećam da sam brzo prekinuo vezu zato što sam osetio taj poznati pritisak u lobanji pošto sam čuo reč „iznenađenje”. Jer sam vrlo dobro znao da će odjek tog mističnog brujanja iz dubine mog mozga ubrzo prerasti u zemljotres koji će obuzeti svaku ćeliju mog tela, a moju ličnost, kao praznu ljusku oraha, hitnuti u taj čudesni i mračni ponor bez dna.

Čovek koga je odavno pregazilo vreme, kao i odeću koju nosi

Probudio sam se jer mi se činilo kao da me je neko dozivao... Kada sam se osvestio, i dalje sam bio u mraku. To poznato zujanje u ušima, poznata opuštenost tela... Moj um se oslobodio nevidljivog tereta volje, opet me je opio taj duboki spokoj... Slobodan poput vetra, kružio sam lavirintom u kojem nije bilo prepreka... Hteo sam da se osvrnem oko sebe, ali zavrte mi se u glavi. Tražeći da se uhvatim za nešto da ne bih pao, desnom rukom dohvatih drvenu ogradu. Odnekud je prodirala belina snega. Bio sam u nekoj staroj zgradi; na širokom mermernom stepeništu...

Pokušah ponovo da dokučim gde sam; poznato mesto koje nisam mogao da odgonetnem. Negde je morao biti prekidač za svetlo. Lako sam ga pronašao, bio je desno od poluotvorenih metalnih vrata. Zanimajući i dalje prisutnu blagu vrtoglavicu, sišao sam niz stepenice i dodirnuo prekidač na zidu. Žućkastocrvena bleđa svetlost sijalice na plafonu obasjala je već duže vreme neokrečene, prljave zidove i

drveni lift, i shvatih gde sam – u zgradi Sahtijan. Možda najstarija zgrada u kvartu koji je izgradio Nuzhetin deda.

Ovo mi se već treći put dešavalo. Nekoliko sati bih bio bez svesti, a onda bih se obreo na nekim mestima. Jedino u šta sam bio siguran jeste da su ta mesta bila u vezi sa osobama zbog kojih sam trenutno gubio pamćenje. Šta se tada dešavalo – bilo je sasvim nepoznato. Ni prizor, ni miris, ni zvuk... Nijedan trag o tome šta sam u to vreme radio ne bi ostao u mom pamćenju.

„Hipnozom možemo da otkrijemo šta se dešava”, rekla je Šazije, psihijatar i ujedno moja sestra od tetke, s kojom sam živeo u istoj zgradi, ali sam izričito odbio taj metod, iz straha da bi sve skriveno u dubini moje podsvesti pohrlilo van. Uz to, nisam tako često doživljavao to nesvakidašnje iskustvo.

Prvi napad sam imao mesec dana nakon što me je Nuzhet ostavila. Pre dvadeset i kusur godina... Sedeo sam u svom kabinetu na fakultetu kada sam osetio to brujanje, a otprilike dva sata kasnije našao sam se na grobu sultana Mehmeda Osvajača kako sedim kraj uzglavlja sanduka. Mora da sam verovao da ću se osloboditi Nuzhet ako se koncentrišem na Osvajača. Po principu – uposli um ako želiš da se oslobodiš ljubavi... Drugi napad se dogodio petog dana nakon smrti moje majke. Oči sam otvorio tačno u ponoć u restoranu na železničkoj stanici Hajdar-paša. Pored mene je bila matora prostitutka kojoj se razmazala maskara... Milovao sam je po izblajhanj kosi... Izraz na ženinom licu govorio je da je baš briga za ceo svet. Nisam imao pojma kada, gde i kako sam je našao. Poslednje čega se sećam bilo je da sam gledao majčine fotografije iz mladosti. U cvetnoj haljini sa balon-rukavima, osmehivala se kameri ispod procvetale magnolije. Dok sam

gledao njeno mlado i blistavo lice, pomislio sam koliko liči na Nuzhet, a onda – mrak.

„Psihogena fuga”, rekla je Šazije. „Vrsta prolaznog gubitka pamćenja. Ove napade možeš doživeti zbog previše tužnih događaja.”

Verovatno je bila u pravu, u oba slučaja sam izgubio osobu koju sam mnogo voleo. Ljubljena me je napustila i otišla hiljadama kilometara daleko, a moja majka je, kao što pesnik kaže, nestala na horizontu večeri što odlazi u nepovrat... Svi ti događaji bili su teži nego što sam mogao da podnesem. Dobro, a šta reći za današnji gubitak pamćenja? Je li Nuzhetin povratak bio tužan događaj? Nije, ali šokantan jeste. Dakle, nije bilo bitno jesu li događaji pobuđivali sreću ili tugu; taj gubitak pamćenja uzrokovan je totalnim rasulom moje ličnosti, nastalim podjednako zbog bola ili radosti.

Svežina vetra što je pirkao kroz odškrinuta gvozdena vrata prodirala je u mene i sređivala mi misli. Mora da sam došao da vidim Nuzhet, kao što sam joj obećao preko telefona. U stvari, ne bi bilo ničeg neobičnog kad bih se setio kako sam se s Baharija spustio do Kadikvoja, kada sam se ukrcao na brod i kako sam s Karakvoja stigao na Šišli... Kako god, šta je bilo – bilo je... Pogledao sam u požutelo staklo sata marke „nadžar” koji mi je bio uspomena od oca: 19.42. Vreme za večeru... I da sam pri čistoj svesti planirao, izabrao bih ovo vreme da dođem kod Nuzhet.

Bože, na šta li ličim? Odjednom sam se uspaničio. Pređoh pogledom po sebi. Obukao sam svetlosivi kaput, ispod njega teget sako, bledoplavu košulju i, naravno, neizostavnu bordo kravatu, a dole sam imao crne pantalone. Jeste da crne mokasine nisu bile baš za sneg, ali mogle su da posluže. Taman sam mislio da odahnem kad posegnuh rukom prema

bradi i, premda sam se još jutros obrijao, pod prstima osetih oštru grubost njenih dlačica. Ajoj, eto ti nevolje. Nuzhet će pomisliti da me je briga za nju. Krenuh ka drvenom liftu, što me je s dubokim poštovanjem čekao prekoputa, da vidim koliko je situacija loša. U tom starinskom prenosnom sredstvu je, ako me sećanje ne vara, stajalo veliko ogledalo. Da, u liftu sam naišao na to staro ogledalo što je, iako je ponegde oksidiralo, i dalje odražavalo gotovo realnu sliku onih koji se u njemu ogledaju. Izraz lica mi je bio neobičan; moje oči boje meda imale su bled ali veseo sjaj, blagi nagoveštaj brade davao je toj bezbrižnosti notu derviškog asketizma. Ne kao bezbrižnost mudrosti, više kao ravnodušnosti...

Taj osećaj je, eto, obesmišljavao svaku negativnost, koliko god da ih je bilo, i celo moje biće ispunio samopouzdanjem.

Samouvereno pritisnuh crno dugme pored vrata, treće odozdo od ukupno pet. Lift se zatrese snažno kao epileptičar; jao, valjda neću morati peške, strepeo sam, kada se on trže i polako krenu naviše. Neki neprijatan zvuk začu se u praznini zgrade kada se penzionisani lift pokrenuo... To mehaničko škripanje, nastalo namotavanjem čelične sajle oko gvozdеног čekrka, prizivalo je sve one godine provedene u samoći i zaboravu. Metalni zvuk je na svoj način govorio da mehanizam što diže ovu ljupku drvenu kutiju jedva radi i da je na izdisaju. Ali ova neprijatna škripa, koja treba da bude možda neprijemčiva ljudskim osećanjima, u mojoj glavi je, nekim čudom, probudila vrelu uspomenu koju smo Nuzhet i ja doživeli.

Bio je verovatno jun, u liftu se osećao miris mladih lipa s ulice. Spuštali smo se, nakon večere na koju me je zvala Nuzhetina majka, gospođa Semiha. Prvi zvanični obed nakon više godina. Ne zbog upoznavanja, već je dovoljno znala

o meni. Ali udovica je čoveku koji se toliko dugo interesuje za njenu jedinicu htela da kaže: dosta, krajnje je vreme da se uozbiljiš. Što se mene tiče, ja bih se oženio Nuzhet još juče, ali mojoj blesavoj dragani nije padalo na pamet da bude nečija žena. A možda je već tada isplanirala da me ostavi i ode. Kako god, kada smo posle te večere – večer je bilo veoma prijatno, a ja sam, nek sam proklet, kao i uvek bio vrlo radoznao i preterano fin – ušli u lift, Nuzhet me je najednom zaskočila i rekla: „Hajde, poljubi me.”

Iznenaden ovakvim ponašanjem, samo sam koraknuo unazad. Ali nisam imao kud, pa sam se naslonio na to ogledalo, koje u to vreme još nije bilo izgubilo sjaj. Ne, nije to uradila da bih se postideo, mada je neverovatno uživala da svog staromodnog momka postidi na neobičnim mestima. Oči su joj sevale divljim sjajem, lice joj se ukočilo, a nozdrve počele pohotno da se šire i skupljaju. Videvši kako se glupavo osvrćem oko sebe, pribijajući se uz mene, ponovila je: „Hajde, tupsone, poljubi me. Još malo pa će lift stati.”

Poljubio bih je da se radilo samo o poljupcu, ali bestidni pogled Nuzhetinih plavih očiju, miris lipe što je obavijao lift govorili su da će doći i ono posle. Pošto sam i dalje bio neodlučan, hitro me je zgrabila. Nisam stigao ni da joj se oduprem. Da Nuzhetin brat nije čekao lift u prizemlju, u ovoj maloj kabini bi dvoje ljudi vodilo ljubav stojeći... Suatu nije bilo sasvim jasno o čemu se radi videvši me kako zajapuren, oborenog pogleda, izlazim iz lifta, ali nešto je namirisao. Podigao je mrke obrve i prekorio sestru.

„Kasno je. Gde si ti pošla u ovo doba?”

Nuzhet nije davala ni pet para.

„Pošla”, samo je rekla, „da ispratim Muštaka na dolmuš i vraćam se.”

Kao da je ona bila muškarac, a ja devojka koju treba zaštititi i ne treba noću puštati samu na ulicu...

Osetih kako moji obrazi počinju da gore, međutim, napolju je padao sneg, lift je bio hladan, a na nogama sam imao lagane mokasine. Šta ako me Nuzhet vidi u ovakvom stanju? Ovo, sad već sasvim crveno lice; to stidljivo rumenilo što se razlilo po mojoj bleđoj koži, koje moja neuredna brada ne može da sakrije. Prešao sam šezdesetu a još nisam uspeo da se oslobodim tog osećanja stida. Nuzhet bi se tako slatko podsmevala tome.

„U ovom krupnom telu kao da se krije dečak... Odrasti već jednom...” A kad se namrgodim, pokušavala bi da me odobrovolji: *Šalim se, šalim se.* „Ali, mili moj Muštak, ti si mamina maza...”, rekla bi pribivši se uz mene. „Mladi smo... Malo nestašluka nikome neće škoditi, zar ne?”

I tada sam, ne samo danas, znao da je u pravu. Uostalom, dopadalo mi se sve što je radila uprkos mojoj stidljivosti. Ne samo da mi se dopadalo nego me je raspamećivalo. Nisam mogao da se oslobodim tog nesvakidašnjeg uzbuđenja čak ni satima nakon što bih se rastao od Nuzhet i došao kući. A možda sam se zato i zaljubio u nju; zato što je s lakoćom mogla da uradi ono što sam ja potajno priželjkivao. I to provokativno. Bezmaloprkoseći... Zanimljivo je da je Nuzhet, kao neko ko toliko uživa u životu ne propuštajući ni jedan jedini tren, postala ovako uspešan naučnik. Pripisivala je to disciplini koju je stekla u nemačkoj gimnaziji. Umela je da razdvoji rad od zabave.

„Mili moj, važna je usredsređenost, da se posvetiš svemu što radiš.”

E pa, jednog dana prestala je da bude usredsređena na mene. Druge teme su joj zaokupile pažnju, teme s one strane

okeana... Novi svet, novi univerzitet, novi ljubavnik... Džeri je bio njen ljubavnik, koji će joj kasnije postati i muž. Deset godina mlađi od nje, od mene dvanaest. Po mom mišljenju, ružan čovek. Nemojte misliti da nipodaštavam Džerija, pa ni ja se ne ubrajam u mnogo zgodne. Znači da zgodni muškari i nisu posebno zanimali Nuzhet. Ali smo Džeri i ja imali nešto zajedničko, obojica smo bili toliko krupni da bi nam medved srednje veličine pozavideo.

Džeri je bio istoričar umetnosti, na fotografijama je imao nadmeno držanje. Žuta košulja ispod tamnosmeđe kožne jakne, a oko vrata crvena marama. Tamnorđa kosa, koja izgleda kao da je obojena kanom, drzak pogled u svetlim očima, ogromne usne ispod velikog nosa razvučene u izveštajući osmeh... Ne, nisam zbog zavisti ovo rekao; upravo ovakva bila je Džerijeva fotografija u jednom londonskom umetničkom časopisu. Ali Nuzhet ga je volela. Baš kao što je volela i mene... Njega možda još više... Ne možda, sigurno više, jer zašto bi se inače udala za njega? Sa mnom brak nije ni spominjala. Majka joj je nabacila tu temu. To je, uostalom, bio cilj večere te noći kada me je zaskočila u ovom liftu. Samo što Nuzhet ni te noći, a ni kasnije, nije potegla tu temu. I zašto bi, što da se uda za čoveka koji se stidi čak i da je poljubi u liftu. Da je Džeri te noći bio na mom mestu, prostački bi u svoje čeljusti usisao te Nuzhetine usnice što su uvek imale ukus sveže nane... Zanimajući to što je dragana deset godina starija od njega, jer mu se možda baš to i dopadalo, pribio bi Nuzhet uz ovo ogledalo i ne bi mario za brata Suata, što je poput stražara u tvrđavi čekao pred vratima lifta, i za njegove izvijene obrve zbog neposlušne sestre... A možda je, zaustavivši lift između spratova... Nuzhetin mali jezik svojim ogromnim...

Osetih da počinjem da drhtim; jesam li stigao, da li se lift zaustavio? Ne, nije se zaustavio, problem je bio u meni. Kao prut sam se tresao od napetosti, ljubomore i poniženja. Je li to počinjao novi napad? Trudio sam se da dišem duboko. Pokušavajući da dođem do daha, pogled mi je ponovo skliznuo ka oksidiranom ogledalu.

Muštak u ogledalu je bio isti: umoran, star, bezvoljan, ali sa bitnom promenom na licu – iz pogleda mu je nestao spokoj. Naposljetku se javio novi izraz: besom, gnevom i gađenjem izoštren pogled čoveka koji je poremetio pameću. Ne, sa ovakvim licem nisam mogao pred Nuzhet. Skrenuh pogled sa ogledala, kao da će mi se duševno stanje promeniti ako se ne budem gledao. Pokušao sam da se oslobodim Džerija, onoga što će uraditi Nuzhet, razlika između njega i mene, svega što se još uvek upinjalo da ostane u mojoj glavi. Ali pre nego što ću sa dijapozitiva svoje svesti obrisati sliku čoveka, lift se zaustavio zatresavši se baš kao i pre nego što je počeo da se penje...

Na tren mi prođe kroz glavu da pritisnem dugme i vratim se u prizemlje. Da siđem i trkom pobegnem iz ove zgrade. Neprimećeno, nečujno, kao da uopšte nisam razgovarao sa Nuzhet i primio njen poziv... Takav gest je u stvari svojstven mom karakteru. Nisam mogao da ga izvedem jer sam možda konačno hteo da pokvarim sliku pitomog, suzdržanog, bezopasnog čoveka, kako su me svi doživljavali. Toliko mi je dojadila moja strast da zanemarujem svoju volju, i te navike što ne haju za moje logične odluke, i ta moja skrušenost da sam osetio potrebu da kažem sebi – stani. Da, stvari su morale da se dogode. Naposljetku, morao sam da se suočim sa Nuzhet i svojim osećanjima prema njoj. Preteranoj učtivosti i lažnom poštovanju odavno je prošao rok,

najzad je kucnuo čas da se suočimo sa golim činjenicama... Je li tako bilo? Jeste, izgleda; ove sugestije su, začudo, bile od koristi; kao da je napetost, koja me je drmala, iscorela kroz đonove mokasina i nestala u sad već sasvim potamnili pod lifta od šperploče. Da, sada mi je bilo mnogo bolje. Pribraniji izadoh iz drvenog lifta, posustalog od nošenja starih uspomena.

Čim sam kročio u hodnik, ugledah drvena vrata boje senfa, koja su zjapila poput zabezegnutih usta. Nisam se začudio što su vrata otvorena, zbunilo me je to što je stan bio ovoliko blizu lifta. Činilo mi se da bi vrata trebalo da budu nešto dalje. Kada sam prevazišao prvu zbunjenost, misli su mi okupirala napola otvorena vrata. Da Nuzhet nije izašla napolje? Gde? Možda u bakalnicu ili kod prodavca delikatesa na čošku... Kako se ono zvao čovek? Neko čudno ime. Da, Nail Dili... Pravio je najukusnije sendviče sa kačkavaljem i goveđim jezikom u Istanbulu... Nuzhet je obožavala te sendviče... Dok sam tih vrelih letnjih dana, kada se njena porodica selila u vikendicu na Bujukadi, a stan bio samo naš, išao da se nađem s njom, znala je da mi kroz smeh kaže: „Svrati kod Diliya i uzmi mi jedan s jezikom.” Uz to, naravno, i „tekel” pivo... Da, Nuzhet je obožavala „tekel” pivo... Navika koju je nasledila od oca. Pokojni direktor Privredne banke, gospodin Fehim, bio je vrlo slab na to pivo što je proizvodila državna firma... Pre njega je išla, naravno, klub-rakija... „Tekel” pivo je bilo kao glazura...

Najjednom mi sinu da dolazim praznih ruku. Posle toliko godina išao sam da vidim ženu koju sam voleo, a ni bocu vina, ni buket cveća nisam poneo. Praznih ruku nije se išlo ni kad vas neko pozove na večeru, a kamoli oni koji su vam najbitniji u životu. Pomišljao sam da se vratim da joj nešto

kupim. Ali kako to da objasnim Nuzhet ako je sretnem? Hoću li joj reći: Izvini, ali kada si me ostavila, oboleo sam od takozvane psihogene fuge, imao sam napad nakon našeg razgovora, ne sećam se šta sam radio u prethodnih nekoliko sati, došao sam k sebi u tvojoj zgradi i zato ti nisam kupio ni čokoladu? Jednom ću možda morati da joj kažem za moje stanje, ali to ne bi smelo da bude sada, posle toliko godina, pa još nasred ulice ili na stepeništu. Zato sam odlučio da uđem u kuću pa makar i ovako praznih ruku. Nisam, naravno, zaboravio da pozvonim pre nego što ću ući. Zvonce je resko zajecalo, ali niko se nije čuo unutra. Još jednom pozvonih, ovog puta zadržah prst na belom prekidaču. Ne, izgleda da je Nuzhet zaista izašla napolje ili je prešla kod Sezgina. Dobro, i šta ja sad da radim pred vratima? Malo sam se dvoumio, a onda vrhom prsta gurnuh drvo boje senfa. Vrata se uz škripu otvoriše ka malom predsoblju. Njegovi zidovi, koji su ko zna pre koliko godina okrečeni u belo, bili su sad već sasvim prljavi i bezmalo sivi. Svetlozeleni ženski kaput bio je okačen desno na čiviluku, dok je tamnobraon marama visila na vešalici pored. Nuzhetine omiljene boje... Čim sam ugledao stvari moje bivše drage, njen lik mi se stvorio pred očima. Umalo nepravedno pomislih kako sam počeo i budan da sanjam, kad uvideh da mi se lice preda mnom ne pričinjava, nego da me Nuzhet kroz širom otvorena vrata dnevne sobe uporno gleda. Žena koja je bila sultan mog srca i duše sedela je i streljala me pogledom. Prvo se štrećnuh, a onda pokušah da se nasmejem. Sresti se posle toliko godina sa osobom u koju ste bili zaljubljeni... Neizgodna situacija s koje god strane da se posmatra. Mora da se i Nuzhet osećala isto, zurila je u mene ne znajući šta da kaže. Više nisam mogao da podnesem tu tišinu koja prilično produbljuje jaz među nama.

„Bila si unutra?“, glas mi je bio slab i drhtav. Nisam se obazirao, nastavljajući da pričam, uđoh u predsoblje. „Pozvonio sam, pa pošto nije bilo odgovora...“

Niti mi je odgovorila niti se pomerila. Nastavila je da me posmatra blago zabačene glave iz beržere boje šampanjca iza stočića. Luster je bacao nedovoljno žute svetlosti, pa nisam mogao sasvim da razaberem, ali ni na tren nije odvajala pogled od mene upijajući svaki moj pokret. Zabrinuo sam se jer se nije oglasila.

„Ostavila si otvorena vrata“, rekoh i načinih još nekoliko koraka.

„Mislio sam da si izašla.“

I dalje je ćutala. Širom otvorenih očiju pokušavala je da dokuči ko sam, kao da taj pred njom nisam ja. Zaista, bilo je čudno. Doduše, nisam bio isti čovek koga je pre dvadeset jednu godinu ostavila. Osedeo sam, pogurio se, ugojio. Ali ni ona nije bila Nuzhet od pre dvadeset jednu godinu. Mogao sam to da shvatim uprkos rastojanju među nama i slabog osvetljenja u prostoriji. Ostarila je, i to mnogo, možda čak i više od mene. Nešto poput sreće pokrenulo se u meni, međutim, trebalo je da mi bude žao. Ali vidite, to što je ostarila i poružnela u meni je probudilo skrivenu radost. Baš podlo. Postideo sam se. Postideo bih se još više da je Nuzhet prozrela moje misli. Zbog toga sam nastavio da pričam i ušao kroz otvorena vrata dnevne sobe, dopola prekrivena mutnim staklom.

„Jesi li dobro? Što si tako tiha?“

Očekivao sam da kaže: Uzbudila sam se, neobično mi je što te vidim posle toliko godina. Ne, ni glasa ni pokreta. Tada sam primetio blesak na levoj strani vrata. Tu se prelamala svetlost uličnog lampiona pod prozorom. Šta je to bilo? Pri

pruženom koraku promenio mi se ugao gledanja, te spazih šta se to sijalo i reflektovalo svetlost: srebrni nož za pisma sa tugrom sultana Osvajača na dršci. Metalni pribor koji sam kupio, oboma po jedan, te godine kada smo odbranili doktor-sku tezu. Oštri predmet koji sam tog dana, pre dvadeset jednu godinu, kada me je Nuzhet ostavila, a često i kasnije, pomišljao da zarijem u njeno tanano telo. Ponovo me celog obu-ze drhtavica koju sam u liftu uspeo da savladam. Osetih da počinje da mi se vrti u glavi, da su mi se usta osušila do duš-nika. Borio sam se za vazduh, povraćalo mi se, nisam povra-tio. Mislio sam kako ću se srušiti, nisam se srušio. Stajao sam tako, nepomično. Nisam smeo da razmišljam, plašio sam se da je stvarno moguće ono što mi pada na pamet. A Nuzhet je zurila u mene svojim plavim očima, uveličanih beonjača, kao da želi da se obistini ono što mi je bilo na pameti.

Ne znam koliko sam tako stajao; izgleda da su mi pluća refleksno proradila, duboko sam prodisao. Ne znam s kojim udahom sam došao k sebi. Ali i kad sam se dozvao, nisam smeo da priđem bivšoj dragani blago zabačene glave u fote-lji iza stočića, udaljenoj samo nekoliko koraka. Jedino sam smogao snage da osmotrim detalje žmirkajući očima navik-nutim na prigušeno svetlo. Da, detalji su bili jezivi, nož za pisma bio je zariven u levu stranu Nuzhetinog vrata, a ona je sedela u fotelji iza stočića, na kom su bili bokal i čaša dopola napunjena vodom.

Ali sve dok nisam ugledao krv, nisam bio siguran sa čim se susrećem. Zid sa Nuzhetine leve strane bio je sasvim cr-ven. Iz njenog tankog dugačkog vrata šikljala je krv i, zajed-no sa zidom, obojila fotografiju s venčanja gospođe Semihe i gospodina Fehima. I drveni patos između Nuzhet i zida do-bio je svoju porciju crvenila. Onda se mlaz smanjio, ali krv

je još neko vreme nastavila da teče. Curila je niz Nuzhetin vrat bojeći levu stranu bele bluze u crveno i obrazujući malu, tamnu mrlju na mestu gde su prsti doticali krilo. Eto, tada sam shvatio istinu: Nuzhet je ubijena. Neko je surovo zario nož u nju. Ali ko? Odjednom sam se zateturio kao da me je neko udario s leđa. S usana mi je poteklo jedno nerazgovetno „ah!”, ni manje ni više, samo jedno – „ah!”

Ahmet Umit
UBISTVO SULTANA

Za izdavača
Dijana Dereta

Izvršni urednik
Anja Marković

Lektura
Dijana Stojanović

Korektura
Aleksandra Šašović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-168-5

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2018.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.512.161-31

УМИТ, Ахмет, 1960–

Ubistvo sultana / Ahmet Umit ; prevod s turskog Vesna Gazdić. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2018 (Dereta : Beograd). – 661 str. ; 21 cm. – (Biblioteka In)

Prevod dela: Sultani öldürmek / Ahmet Ümit. – Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-168-5

COBISS.SR-ID 263688460